

## Kronika

Ylva Johansson är ministern som pratar medan medborgarna tänker. Vilket ger Margareta Norlin skäl att märka ord.

## Den svenska modernitetspsykos

Jag hörde skolminister Ylva Johansson säga i TV, att situationen i skolan säkert skulle ordna upp sig, eftersom lärarna numera var så "förändringsbenägna". Det handlade om IT.

Situationen är den, att elever ofta kan mer än lärarna om datorer och ny informationsteknik, och därför ska det nu satsas åtskilliga slantar på att ge lärarna var sin dator, och lära upp dem i att skicka E-post och surfa på nätet. Det är förstås vällovt. Men det lät på ministern som en svensk lärare var särskilt efterbliven på området. Så är det givetvis inte. Finns det något annat europeiskt land som ligger före oss i det här avseendet? Kanske något asiatiskt? Finns det en enda sansad person som tror att brittiska lärare ligger före oss? Eller franska? Eller portugisiska?

Det är naturligt att nya generationer snabbast tar till sig ny teknik. Detta brukar äldre generationer ta med ro. De har annan kompetens, och borde även förtrösta om att de småningom lär sig det nya. Men i Sverige verkar modernitets-neurosen ha lett till att man inte tror att äldre generationers erfarenhet är något värd. Det är bara nytt som gäller.

**Om tio år, när alla lärt sig IT, kommer vi i värsta fall att vakna upp till en verklighet där alla elever kan chatta på nätet med allt sämre kunskaper.**

Men IT är knappast någon *deus ex machina* som sänker sig från ovan och räddar oss från alla problem. Det är – när allt kommer omkring – bara en teknik. Visst kommer den att ändra våra liv, på samma sätt som telefon, radio och TV. Men fortfarande kommer kärnfrågan att vara vad vi ska lära oss via denna nya teknik. Detta förstår varje fransk och brittisk skolminister. Vad Ylva Johansson förstår är mera tveksam. För henne verkar det viktigaste vara att de svenska lärarna numera är "förändringsbenägna". Insett att det ibland är klokt att streta emot har inte drabbat henne.

Den svenska skolan skulle förmodligen må bättre, om lärarna var något mindre "förändringsbenägna" och – till exempel – inte godtog att historieämnet kraftigt försvagats i det nya gymnasiet. All utveckling är inte av godo. Det skiljer sig från fall till fall. Man kan i historien hitta utvecklingsfiender, som varnat för färor som skulle följa i spåren på tåg och telefon. De hade fel. Men de människor som förgäves stretade emot de "modernister" som ville riva Stockholms centrum – och en lång rad andra gamla svenska stadskärnor – de hade rätt. Det var inte klokt att lägga betongbunkrar överallt. Det var förödande att giftiga plastfärger ersatte linoljan. Det var fel att riva kakelugnar och gammal stuckatur ur 1700-talshus för att de skulle se moderna ut. Det var vansinnigt att "följa med utvecklingen" och dra fyrfluga motorvägar genom gamla städer.

Inte minst var det vansinne av de framsuande 50-, 60-, och 70-talen att vräka ut giftigt avfall i havet, spruta DDT på allt som rörde sig, kvävegödsla friska vattendrag, beta med kvicksilver och släppa ut allt större mängder giftig rök i atmosfären. Om ny teknik är positiv måste bedömas från fall till fall. Allt modernt är inte bra. Eller dåligt.

Men Sverige har drabbats av en modernitets-psykos, där förändringsbenägenhet är officiellt påbudet. Om tio år, när alla lärt sig IT, kommer vi i värsta fall att vakna upp till en verklighet där alla elever kan chatta på nätet med allt sämre kunskaper. Om inte skolministern och andra förstår, att innehållet är det centrala. Alla klarar idag att tala i telefon, men det innebär inte att vi fått fler civilingenjörer eller talar det minsta bättre franska.

9 juni 1998

MARGARETA NORLIN



# Våld och vacklan

Historiker är benägna att läsa in krigisk effektivitet där ingen finns. Wilhelm Engström har läst två blivande klassiker.

Varför utbryter krig? Eller varför utbryter krig inte oftare än de gör? Dessa båda frågeställningar illustrerar två vetenskapliga förhållningssätt till en av mänsklighetens ödesfrågor.

## Historia

Jeremy Black  
*Why wars happen*  
Reaktion Books, 1998

*War and the world – Military power and the fate of continents 1450–2000*  
Yale University Press, 1998

Bland samhällsvetare, särskilt amerikanska, har det skrivits hyllkilometer i syfte att besvara den första av dessa frågor. Eftersom de betraktar krig som en sjukdom som raserar naturens visa ordning, har de sökt med ljus och lykta efter medel att förhindra nya krig, dock utan att lyckat påverka utvecklingen i stort. Historikerskråket å andra sidan har snarast varit benäget att försöka besvara den andra frågan. Krig som fenomen behöver inte förklaras – även om enskilda konflikter är väl värda ett studium. Krig har förekommit i alla tider, utbryter alltid någonstans och kommer att drabba olika delar av världen i framtiden.

## Läsvärt om konflikter

Jeremy Black, till vardags 1700-talsexpert och historieforskare vid universitetet i Exeter, har i dagarna utkommit med två synnerligen läsvärda böcker som var för sig avhandlar människans förhållningssätt till väpnad konflikt under de senaste 500 åren. En av många oväntade slutsatser som författaren drar är att krig utbröt under 1700-talet därför att det styrande skiktet faktiskt tyckte om krig och snarast kände sig *desouvrés* i fredstid.

## Hade hon länsmpumpar?

Anders Björkman kommenterar förra onsdagens *Estonia*-artikel.

Knut Carlqvists artikel i FTi 3/6 (att *Estonia* hade slag-sida och sjönk med stängd ramp) leder till frågan om *Estonia* överhuvudtaget hade länsmpumpar ombord.

Slutrapporten nämner inte ens ordet *bilge pumps* på 228 sidor. Slutrapporten säger inte att *Estonia* skulle ha haft fyra länsmpumpar och beskriver inte hur de fungerade. Slutrapporten säger inte ens om länsmpumparna fungerade. Det minsta man kan begära av en slutrapport som beskriver hur ett fartyg sjunker är väl att utredarna bekräftar att det fanns fungerande länsmpumpar ombord? Men slutrapporten om *Estonia* nämner,



Äran på slagfältet. Fram till 1800-talet ansåg de härskande att den varaktigaste freden föddes ur ett rejält krig. Ovan den skottskada i tinningen som dödade Karl XII 1718.

Foto: PRESENS BILD

I närmare 1 000 år hade de härskande dynastierna baserade sin makt på militär styrka. De hyllade äran på slagfältet och förutsatte att den bästa och stabilaste freden föddes ur ett rejält krig. Alla förskönlade argument som "skapande av naturliga gränser" och "upprätthållande av maktbalans mellan militära allianser" vägde lätt mot insikten att kriget var det viktigaste maktpolitiska instrumentet för Europas statsmän (liksom för världen i stort) vid denna tid.

Under 1800-talet ersattes den feodala synen på krig av en populistisk nationalism. Budskapet förblev detsamma, men beredvilligheten att dra ut i härnadståg var förankrad i folkdjupet som aldrig förr. Egentligen är det först på 1900-talet som västvärlden kunnat kosta på sig att välja bort krig som förstahandsalternativ vid internationella konflikter.

Jeremy Black sticker i *Why wars happen* hål på ännu en illusion. 1700- och 1800-talens krig betraktas allmänt som om inte civiliserade så åtminstone protokollärt korrekta. Detta eftersom de föregicks av formella krigsförklaringar, fördes enligt definierade regler och avslutades med ett fredsslut där förlorande part accepterade större eller mindre landavträdelser. Detta är, menar författaren, en förenkling på gränsen till historieförfälskning: "Militära operationer ägde rum

längs en glidande skala alltifrån formell krigföring till insatser som smugglare". Endast undantagsvis kunde man tala om att det rädde ett fredstillstånd värd namnet.

En annan av Blacks intressanta tankelinjer är tydligt inspirerad av 1700-talsförfattaren Edward Gibbon, som förfäktade tanken att militär styrka inte enbart var en fråga om teknologiskt försprång.

**Krig utbröt under 1700-talet därför att det styrande skiktet faktiskt tyckte om krig och snarast kände sig desouvrés i fredstid.**

Han polemiserar mot den skola som utgår från slaget vid Rorke's Drift 1879 då en handfull brittiska soldater höll stånd mot tiotusentals zulukrigare; något som brukar anföras som bevis för att europeiska militära framgångar under 1800-talet berodde på överlägsenhet i eldkraft. Istället menar författaren att när europeer förlorat drabbningar – som portugiserna vid Alcazarquivir 1578 – berodde detta på att motståndaren varit skickligare på att kombinera taktik och teknologi. När européerna triumferade så skedde inte detta på grund av teknologisk överlägsenhet. Wellingtons seger över Maharrats vid Assaye 1803 vanns med ett bajonetanfall i rätt ögonblick.

Black understryker därför behovet av en pluralistisk tolkning där tekniken alltid måste sättas in i sitt taktiska sammanhang. Inte oväntat riktar han kritik mot de historiker-kollegor som tenderar att lägga alltför stort vikt vid enskilda slag och belägringar och sällan bekymrar sig om "logistik, fälttåg som inte leder till avgöranden, vacklan hos det högre befälet och politiska överväganden".

## Lär av historien

Jeremy Blacks båda böcker fyller ett tomrum i den krigsvetenskapliga litteraturen och kommer sannolikt att upphöjas till klassiker inom sitt område. Författarens djupgående analys av krigsfenomenet som globala företelse understryker att det blott är genom att lära av historien som framtidens beslutsfattare kan skapa en varaktig fred.

WILHELM ENGSTRÖM

ANDERS BJÖRKMAN  
SkeppsbbyggnadsingenjörDyrt  
väg h  
Stride  
regiorMe  
påSedan  
men i  
vunnit  
ut som  
etter i  
skulle  
Nu he  
strider  
stabilit  
tiska  
Mel  
werki.  
pien r  
och n  
en prä  
ny Ge  
och C  
ner til

Växa:

Båd  
ekonom  
ning s  
land i  
hotar  
och d  
som ä  
hårt d  
Ytli  
en avl  
områ  
Men  
till fu  
dödat  
mot d  
Tro  
och e  
störta  
lite fö  
fortfa  
man r  
vet oc  
etiopi  
sin st

Egon

Äve  
delser  
bidrag  
400 0  
en me  
pier u  
Eritre  
genom  
sin eg  
Etic  
att an  
transa  
något  
av. (8

Fr

Chel  
Jon  
Post  
Box  
Bos  
Kun  
Redi  
Epc  
Fax